

Monika Čížková

2023

Vliv stěhování a rozdělení skupiny na behaviorální projevy stresu u goril nížinných v Zoo Praha

posudek oponenta bakalářské práce

Bakalářská práce Moniky Čížkové se zabývá čistě praktickým tématem, totiž reakcemi pražské skupiny goril na stěhování a rozdělení skupiny. Mezi studentskými pracemi katedry zoologie se tedy vymyká tím, že nevznikla endogenně, nýbrž na objednávku zvenčí, což je jistě záslužné. Plyne z toho ovšem jedna z obtíží – management Zoo Praha považoval za prioritu i jiné věci než zdárný průběh výzkumu, takže když o něco opravdu šlo, bylo třeba sledování goril na nějaký počet dní přerušit (z tab. III to není zcela jasné, protože není poznat, co je „M“ a co je „F“, uvažíme-li, že jedna skupina je samčí a druhá oboupohlavní). Jako by to nebylo dost, polovinu práce dělal někdo jiný, takže když čtenáře něco napadne, tak se to nedozví, protože to bude v té druhé diplomce někdy jindy někde jinde. Práci by velmi pomohlo, kdyby obsahovala nějaké předběžné, třeba jen kvalitativní údaje o tom, co dělaly gorily v době stěhování a těsně po něm (chovatelé to přece vědí), a kdyby se studentky dohodly na vzájemném sdílení svých údajů (jistě řádně ocitovaných apod.).

M. Čížková nesporně udělala velký kus práce. Problém vidím především v apriorní představě, jak to mělo vyjít, a v následném zoufalství, že to tak nevychází. Je to hezky vidět na Úvodu, který popisuje stres až do nadbytečných biochemických detailů (kapitola o taxonomii goril je mimochodem nadbytečná zcela a ještě ke všemu neúplná) – je tedy vidět, že o stresu to celé mělo být, bohužel není úplně jasné, zda to o něm je. Výsledky jsou totiž zcela kontraintuitivní – projevy stresu se během pozorování buď vytrácejí, anebo se neděje nic. Gorily se tedy buď stěhováním a/nebo rozdělením skupiny uklidnily, neboli rozdělení skupiny/stěhování žádný stres nezpůsobilo, naopak, anebo jsou sledované projevy špatně vybrané a stres ve skutečnosti neindikují.

Bohužel se nevyzkoušely alternativní možnosti a v práci nejsou uvedena surová data (např. reálný průběh sledovaného chování den po dni). Čas sledování byl rozdělen do čtyř fází a pro každou z nich byly vypočítány základní statistiky, načež se zkoumaly pouze rozdíly mezi těmito fázemi. Z harmonogramu celé stěhovací akce plyne, že tam byly i jiné mezníky, s nimiž se vůbec nepracuje – spojení s guerézami, nastěhování nových jedinců (nejprve bez vizuálního kontaktu – to o sobě vůbec nevěděli? – posléze i s vizuálním kontaktem). Fáze před stěhováním je a priori považovaná za fázi klidnou, „nulovou“, ačkoliv se tam konaly různé přípravy s bednami a injekcemi. Vysvětlení vysoké míry stresových (?) projevů přes anticipační stres měřený u lidí je možné, jenže tam se stres zvýšil v řádu minut, tj. tento pokus je stěží aplikovatelný na situaci u pražských goril. Samec Richard byl během části doby pozorování pod sedativy, jenže ve většině parametrů se Richard nijak nevymyká, rozhodně není nijak nápadně méně stresovaný než ostatní (pokud se někdo od zbytku skupiny liší, je to sedmiletý Ajabu). Přesto je těžké pochopit, proč bylo zvíře pod sedativy sečteno se zvířaty

bez sedativ, když jde o kvantifikaci jejich aktivity. Z práce neplyne, zda byla sledována i prostorová aktivita – protože nový pavilon je podstatně větší než starý, mohla by o aklimatizaci goril něco naznačit (charakteristika pavilonů v práci úplně chybí).

Práce je slušně napsaná po věcné stránce, ale dost hrozná jazykově (zdá se, že autorem není umělá inteligence). Věty typu „Fáze po změnách II. je pokračováním fáze po změnách I. Fáze po změnách byla rozdělena na dvě z důvodu porovnání situace hned po změnách a následné možné aklimatizaci“ jsou sice srozumitelné, ale kdo to má probíhat čist. K tomu připočtíme tradiční „zaměstnanci ... se pohybovaly“, ba i „samci ... umístěny“, nebo „Holmovi korekce“ a „sebe čištění“. Citace jsou nejednotné („X,Y,Z“ i „X et al.“) a citovat téhož (?) autora v jedné závorce třikrát s trojným různým spellingem („Crockett et al. 1990; Crockcett et al. 1992; Crocket et al. 1995“) je opravdu výkon.

Práce Moniky Čížkové je **nesporně obhájitelná**, založená na velmi rozsáhlém souboru dat, ale prospělo by jí, kdyby se autorka nejdříve podívala na to, co opravdu vyšlo, a pak začala přemýšlet, jak to hodnotit, místo aby se snažila vecpat pozorování do předem vymyšlených schémat. Autorka se zjevně bojí přijmout, co výsledky říkají: gorily rády cestují, a zbaví-li se rodinných příslušníků, jenom se jim uleví, úplně jako u lidí. Formulace „proběhlo bez větších komplikací“ je nedostatečná. Už vůbec se autorka nepřibližuje druhé možné implikaci svých výsledků: naše hodnocení stresu na základě vnějšího pozorování chování je od základu úplně špatné. Je tedy možné, že jsme na stopě zásadního objevu, ale ještě to nevíme.

V Českých Budějovicích 30. 4. 2023

prof. RNDr. Jan Zrzavý, CSc.